

REDACCIÓ

Ripoll, 22, 2.

ADMINISTRACIÓ

Ripoll, 22, 2.

LA GRAMALLA.

SETMANARI CATALA.

Se vent en tots los kioskos.

Suscripció; Tres mesos quatre rals.

Dos quartos lo nombre.

LLITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

Sortirà tots los dissaptes.

SUMARI.

Catalunya; per Joseph de Palau.—Origen y avensaments de la escriptura; per Joaquim Batet.—La bandera de Sancta Eularia; per Un Laletà.—Guerra de l' Independencia; per B. R. y C.—Desengany! A X.; per Agusti Trilla.—Quadro de costums; per M. S. y Z.—A En Joan Blancs; per S. y Ll.—Teatres; per S.—L' orgull; per J. Tomás.—La ciencia al alcans del poble; per Joseph Torres.—L' oymant y l' rossinyol; per R. Messeguer.—Novas.—Xarada.—Solucions.—Correspondencia.

CATALUNYA.

Parlar volem dels catalans y de ses consuetuts á fi y efecte de que conexas qui som y d' ahont venim, qui eran nostres antichs antepassats y lo que feren; estimém y vullam ab tot cor les coses de casa no envejant les estranyes y no 'ns enujia parlar catalá, ni 'ns homilli l' ayrós trajo de nostre pays, ans be portém lo cap dret mostrant ab gotx la barretina vermella y la manta virolada al demunt de les espatlles.

¡Bona cosa es! dels temps qu' havem arribat de que l' catalá vulla esser de Castella, y lo castellá gabatx y 'ls gabatxos estigan delirosos per semblar als d' Anglaterra! Digueume donchs ¡qué succehiria si les flors y les plantes los hi vingués un brot d' intel·ligencia y de totes maneres mallessen per fer lo mateix; que 'ls tarongers no vullessen esser tarongers, sino roures, y 'ls roures estessen fort y ferm que han d' esser verns! ó be que les roses vullessen tornarse clavells moreschs!

Fa condol que aço fassian los homens del setgle dinou, menyspreant les tradicions, les consuetuts, y fins la llengua de ca seua, puix vol dir aço y no res mes que oblidan que may es milló l' fruyt sino d' allá ahont es fill, y que planta trasplantada pert son color, sabor y ben tost la vida: que vol dir tant com que 'ls pobles que fujan de viurer la vida que 'ls hi donen les aigues que regan llur terra, y 'ls aires purs que s' crien en les montanyes que 'ls rodejan, cercant á contraria rahó la sava en aygues y aires de altres comarques; perden son color, es á dir, sa fisonomia, son sabor, aço es, sa forsa, y acaban per morir ab la vergonya del fill que mor de fam per haver fugit de casa de sos pares desagradadament.

Axó voldriam de tot cor que no pogués esdevenir may

á nostra benvolguda Catalunya, qu' estimem tant com deu estimar tothom á sa mare, y mes si exa mare va vestida de dol y les mans lligades com captiva, perdudes ses joyes mes prehuades y amenassada de mort si per cas crida, y de posarli un mos á la boca si parla ó gemega ab congoxosa veu. No fassia Deu que may ho vejian nostres ulls!

Donchs est temor y exa amor que desd' infants covia dins nostre pit ens fa posar má á la ploma pera dir á nostres germans, als fills tots d' eixa nostra Catalunya, sian catalans per Deu, no deixen morir á la qui ab lo suau y dols alé dels oretjs de les matinades vos dona un bes d' amor avans que no les mares que 'ns portaren al mon; puix axí y no d' altra faigó correspondrém á les tradicions y consuetuts, á l' historia de nostre pays y serém grans y forts y viurem molts anys, essent de profit per nosaltres y per la Espanya de qui ab orgull formem una bona part.

Be dirá algú, no pas ab veritat, que l' que cerquem es contrapuntar los catalans ab l' altra gent de la Península; y avans de comensar á desfer l' argument y desenrotllar nostres idees desitjam fer capir á tothom que en contes d' axó volem ab totes veres que viscan ab bona pau y germanó y que pensam que 'ls catalans essent verament catalans no poden mirar de reull als aragonesos, ni castellans ni demés habitants de la Espanya, pus jamay qui te bon cor pot haver mala voluntat, ni pot niar la enveja en lo cor qu' es gran per naxensa y per consuetuts; ni menys que s' mimve gens la forsa y virtut de Castella, perque Catalunya l' ajude ab les seues. Recordarém aquí, perque hi ve á sa hó, lo dictat d' un escriptor tudesch de l' altre centuria que deya: «Voleu que l' eos d' un home haje forses y vida? feu que tots los membres sian sans y forts. Voleu que un reyalme sia fort y poderós? feu per manera que quiscun dels pobles que l' constitueixen sian forts y grans.»

Are bé, comensar podem nostre treball seguint, com qui diu, les petjades d' est autor. ¿Cóm se fan donchs grans los pobles, cóm se fan forts? No dexant d' esser lo que son, no fugint de casa seya per anar á la veïna; seguint les tradicions, les consuetuts y l' historia que han formades llurs pares, avis, besavis y antepassats. Y les tradicions, les consuetuts y l' historia s' esborran, perdan sa existencia; si se corromp la llengua, si s' dexan los trajos, si enamorantse los pobles de les festes, jochs y ballades d' un altre, pren

aqueixos y oblida los seus; y sobre tot se decandexen les forses de les viles y ciutats, pobles y cases solanes, fins á esdevenir pols, si l' honra y la fe no 'ls sostenen com ab varonírol má y ferma voluntat.

Seguirém un altre dia parlant de la llengua, despres dels trajos y consuetuts de nostre pays, si es que vosaltres, lectors estimats, vos plassia escoltarme, ja que, n' estich ben segur, que tots penseu com jo, que 'ls catalans han d' esser catalans de noms y de fets, y no gabatxos ni castellans, axís com está ben posat que 'ls tarongers fassian taronges, aglans los roures, y los rosers roses y no clavells: que cadescú es mostre com es y no com disfressa, y qu' es una vergonya per nosaltres que verament havem un bon passat plé de gloria y de grandesa y tenim abundó de coses que 'ns podrian fer grans als ulls dels altres, anar cercant com nostres fills no sapian res del temps avans de Catalunya, y fentnos propies les petiteses dels veïns.

JOSEPH DE PALAU Y DE HUGUET.

IMPORTANCIA DE LA LITERATURA.

III.

ORIGEN Y AVENSAMENTS DE LA ESCRIPTURA.

Lo descubrimet d'exa part de la Literatura vingué poch despres del de la paraula y son origen deu buscarse en los mes llunyans temps; ja que tenint l' home de contentarse en son principi ab manifestar sos pensaments per medi de la paraula, molt prompte degué veurer lo passatgeras que exas son y que no buscant altre medi de comunicarlos, hauria de confiar á nostre flaca memoria la gran munió de conexements que passarian sense adonarsen no sols las generacions esdevenidoras, sino que també los que á distancia seva s' trohesin; lo que l' hi feu sentir la necessitat de materialisar mes sas ideyas per ferlas permanents, manejables y trasmisibles á altres temps; y lo que prengué eix encarrech y ho ha portat á bon terme fou l' invenció de la escriptura, art lo mes útil per la humanitat entera.

Reflexionant los passos que ha seguit per arribar á la perfecció que huy dia s' troba, s' hi veuen gran porció de provaturas, que comensant per los medis mes fàcils y senzills ha pogut lograr tenir l' altura que en l' estat actual se l' hi ven. Cuatre etats s' atmeten en sa historia y son: la pintura y lo simbol que constitueixen la escriptura anomenada ideogràfica, perque pinta directament las cosas com á representants de sas ideyas; y las silabas y las lletas que forman la fonogràfica fican y retratan los tós de las paraulas.

Vegent l' home que no podia manifestar als altres sos pensaments comensà per fer en certa manera una reproducció de ells. Així per exemple, si volia parlar de algun célebre personatge, lo millor y únich medi que tenia era retratarlo. Ab exa sola mostra pot ja veurem, lo imperfect y empalagós d' eix descobriment; puix á mes de exigir que tothom fos pintor, sols serviria per expressar coses visibles y abstractes; axí de de cap manera podriam nosaltres saber la descendencia de dit personatge, la causa de haberse fet célebre y lo resultat que doná á sa patria y en cas de volguer retratar molt fidelment seria molt llarch lo cuadro, y moltíssims los gastos que ocasionaria lo manifestar lo menos complicat judici.

Com eix ram fou avensant de la pintura d'els objectes que 's veuen, passá al geroglífich ó representació de coses invisibles per medi de símbols. Es un medi de espresar lo pensament de un modo metafórich en que las cosas abstractas se manifestan per signes que, ja tenen alguna analogia ab ells, com lo senyalar la fidelitat per lo ca; ja per senyas arbitrarias, com las cordas dels peruvians en que per nusos de diferent tamany y diferent coordinació disposavan signes per comunicar sas ideyas.

Encare que l' escriptura ideogràfica tinga l' ajuda del símbol no dexa de oferir molts inconvenients, com ho es en gran manera la representació de las ideyas, perquè sen tantas las que no's presenta l' intelligencia, no bastaria la vida del home pera apendréls tots en sa memoria y á mes sent los símbols ja en part arbitraris, ja en part fundats ab analogias que nos reconexen facilment, podén ser interpretats de manera molt diferent y fins arribar á ferse del tot indescifrables com succeheix avuy dia ab los geroglífichs d' Egipte.

Era de pura necessitat que l' home cambiés de camí y meditant sobre eix tan importan punt, li semblá que podria obtenirse molts veritats ab molt menos treball y mes precisió buscant signes no per las cosas, sino per las paraulas. Lo primer pas que 's doná fou l' inventar despues de no pocas provas un alfabet de silabas, lo que si se ha anat abandonant per las dificultats que presentava, encare 's conserva en algunas comarcas de la India. A pesar de eix gran pas resultava molt gran lo nombre de caràcters que 's necessitavan y era molt difícil y de grandificultat lo llegir y escriurer per exa reforma que tan bé prepará 'l terreno, porque sortint despues un geni felis tingués obert lo caminal per anar reduhint á sos elements mes senzills los tós de la veu humana, pogués reunirlos á poquíssimas vocals y consonants y fixar per las lletras lo modo de poder combinarlas expresant de exa manera per escrit totas las paraulas.

Comparadas las escripturas ideogràfica ab la fonogràfica 's veu ab molt poch que s' hi pensi la gran ventatge que 'ns reporta la fonogràfica y basta per ferla conixer, lo comparar lo poquíssim temps que 's necessita per escriurer la paraula mes llarga de una llengua, ab lo que 's necessitaria per simbolisar lo objecte mes senzill.

A pesar de axó hi ha alguns païssos com la Xina que continuan usant los caràcters simbolicbs, dels quals cada hu significa una ideya y es una senya posada per denotar un objecte de lo que 's pot ja deduir per precisió lo gran nombre de signes que ha de tenir per igualar al nombre de pensaments que s' ens presentan per espresar. De la ventatge que te exa llengua de ser interpretada per pobles que parlan diferents llenguas, ha vingut lo pensar en varias èpocas lo formar una llengua universal y antes que tot un escriptura universal, com universal es la música, y la aritmética y altres. Molts son los treballs fets per realisar lo y entre ells es digne de ser anomenat lo ingenió «Sistema ideogràfico» de don Sinibaldo de Mas, diplomatch distingit que molts vegadas tingué ocasió de estudiar la ideografia en los pobles de Orient.

No neguem las grans milloras que reportaria una llengua y escriptura universals, pero si que hem de confessar també que no son menos las dificultats que s' han de guanyar per alcanzar la realisació de una causa que mouria tan gran revolució en la rápida comunicació de las ideyas. Lo modo que creyem que si algun dia arriba á realisar de l' que se ha de valdrer la escola que ha exa part se dedica, es inventant un nou llenguatge ó be adoptant lo idioma que mes importancia y mes adequat se presenti.

Per molt temps l' escriptura fou una especie de grabat puix ja s' emplearen planxas de metalls; ja tauletas de fustas, cubertas de cera ahont imprimian las lletras ab un estil ó punxó de ferro; ja de fullas y escorxa de arbres; ja de pells de animals preparadas y reduhidas á pergami y finalment en lo sigle catorze s' inventá lo que mes benefici per escriurer porta, axó és: lo paper.

Joaquim Batet.

A la bandera de Sancta Eularia.

Oh, jo 't coneix, bandera, jo sé la tev' Historia;
De nin la vaig apendre, y al poble l' he narrat,
Jo sé com t' anomenan, jo sé la teva gloria,
Y sé que tú ets la guarda de nostra Llibertat.

Oh, jo 't coneix, bandera de nostra pátria imatge,
Alliva y esplandenta te veig en somnis d' or
Al ayre desplegantse ton hermellench ropatge
Com vela may inflada pe 'l buf de la discort.

Si 'ls núbols la tempesta ne portan á tas planas,
Al vent qu' a n' ells los porta desplegas ton drap roig,
Y esfarehitis ne fugen á terras mes llunyanas;
Y 'l Sol altre cop brilla, y tot sonriu de goig.

Y á terra m' agenollo, y embadalit atmiro
Ton drap flotant enlayre, la benvolguda creu...
Mes, es un somni y passa; y si un instant deliro,
Ben prompte me desperta de ta Historia la veu.

Oh, jo 't coneix, bandera. Jo sé la tev' Historia,
Jo sé lo qu' ets gloriosa pe 'l poble catalá;
Jo sé com t' anomenan; ja may de ta memoria
Lo trovador que 't canta jamay s' oblidará.

Jo sé que fa molts segles que nostra Independencia
Poruga tremolava, llensava l' ay darrer
Y tú la revifares, li dares ta existencia
Guanyant en las batallas coronas de llorer.

Jo sé, sancta bandera, que 'l poble en tu 's mirava,
Jo sé que era ta gloria sa gloria y son honor,
Que per carrers y plassas altiu te passejava,
Y ton hermell ropatge li 'n dava nou valor.

Jo sé que baix ta sombra crexia una Comptesa
Pe 'l mar amanyagada, besada per lo vent;
Matrona altiva y noble de sens' igual bellesa,
De gloria enlluernadora qu' aná sempre crexent.

Jo sé qu' un jorn vingueren vasalls d' un' altra terra
Per fer de la Comptesa lo jas de llurs cavalls.
Jo sé que l' host estranya n' omplí tota la terra,
Y que de gent forana s' omplian nostras valls.

Frenétich allavoras lo poble t' passejava,
Altiva te portavan los nostres Concellers,
La creu de la Patrona als murs los atiava,
Y de plorosas donas ne feya braus guerrers.

Corrian á la lluyta, venjavan los agravis
Dels qui nostra Comptesa volian domenyar,
Que 'l poble s' inspirava en lo penó dels avis
Y dins son pit sentia lo ferro despertar.

Jo sé que fou llavoras quan un tirá indomable
A la ciutat Comptesa n' entrá exterminador.
Jo se que fou llavoras qu' ab ira abominable
Fiu trossos la Honorata la ma del vencedor.

Jo sé que fou llavoras, quan plé lo pit de rabia,
Ton drap, vencedor sempre, al foch ne van llensar...
Jo sé que des llavoras la terra noble y sabia
No fou sinó una boya flotant en mitx d' un mar.

Ja no tenim bandera; ja tant sols nos ne queda
Un tros, com per memoria de lo que un jorn ne fou,
Avuy jaus oblidada, no ets mes que un tros de seda
Recort d' aquella Sancta que no conegué jou.

Reposa en pau, bandera; no temias que, malvada,
ta pau contorbar puga la ma de los tirans.
Reposa en pau, bandera ja may proig venerada.
No temias. Jau tranquila, qu' encar hi ha catalans.

(Un Laletá.)

(Tramesa pe 'l correu.)

GUERRA DE 'L INDEPENDENCIA.

Despres que Napoleon hagué passejat triufants sos exersits per l' Europa espantada devant d' ell, despues d' haber fundat las repúblicas transalpina y cisalpina y haber fet á son fill rey de Roma; d' haber vensut á l' Austria y Prusia en Jena, d' haberse apoderat de la Bélgica y Holanda, d' haber pene-

trat al cor de la Russia suportant tota mena de privacions y fatigas, encar que fou desgraciada exa empresa, d' haber anat á Egipte ab l' admiració de l' Europa entera, pensá conquerir l' últim recó d' Europa ahont no havia entrat encare, sens pensar qu' havia de causar la seva ruina; aqueix recó era l' Espanya; aqueix recó era aquella nació d' héroes qu' en Roncesvalls, Pavia y S. Quintí havia ensenyat á la França de quant sos fills n' eran capassos.

Governava llavors per desgracia de nostra pátria en Cárlos IV 'l que poch apte per governar ó mes ben dit, aficionat als plahers abandoná l' govern de la nació á son privat en Manel Godoy home inepte baix tots conceptes per dirigir una nació com Espanya; llavors tan costosa de governar, en presencia del capitá del segle XIX. Conexent aquet lo carácter altiu é independent de ls' espanyols pensá recorrer al medi de la traició y per aqueix si feu un tractat ab lo rey d' Espanya perquè aquet dexés passar las tropas francesas per anar á Portugal establint que d' aquet petit regne se n' farien tres parts, l' una per lo rey d' Espanya, altre per Godoy ab lo titol de príncep y l' altre ab lo mateix titol per Murat conyat de Napoleon. Godoy que com dexém dit tenia un talent molt curt, no arribá á conixer tota la malicia d' aquets pactes y enganxat pe' l' principal que l' hi prometian, firmá l' tractat anomenat de Fontainebleau, consentint en lo robo de Portugal á son lligitim rey, sens veure que despues de Portugal fora Espanya lo país que Napoleon voldria conquerir.

Passaren lo 18 Octubre de 1807 la frontera per anar á Portugal vint y cinch mil francesos á las ordres de Junot, y junt ab los espanyols, passaren la frontera del regne vehi. Al entrar ls' francesos a Portugal los reys d' aquet reyalme veyent l' impossible que ls' era resistir á una nació y á un exercit qu' havia assustat á l' Europa y l' Africa no tingueren altre remey qu' abandonar l' trono marxant cap al Brasil. Quant Junot hagué prés militarment tot lo Portugal, proclamá per rey á Napoleon que l' hi va donar l' empleo de lloch tinent, burlant d' exa manera las esperansas de Godoy y las tropas espanyolas s' retiraren de Portugal.

Una dama d' honor del palau, avisá al rey de que l' príncep pasava las vetlladas escribint en sa cambra, per lo que l' rey cregué que conspirava contra d' ell, lo sorprenué y be sia que conspirés per cenyirse la corona ó be sia conspirés contra la vida de son pare, com se volgué fer creurer, l' hi feu formar la célebre causa que s' nomeá de 'l Escorial en la que s' obligá al fiscal á demanar la pena de mort pel príncep d' Asturias. Llavors fou quant Napoleon aprofitant exa causa volgué tirar avant sas intencions deslleals respecte a Espanya puix com á potencia amiga y per preveure 'ls fets feu entrar lo 22 de Desembre de 1807 un nou exercit de quaranta mil homes que s' apoderaren de Figueras, S. Sebastia, Barcelona, Pamplona y altres ciutats y feu á son cunyat en Joaquin Murat duch de Berg, lloch tinent d' España. Lo poble espanyol sospitá desseguida de las intencions de Napoleon, pero Carlos IV publicá un manifest diguent al poble espanyol que 'ls francesos havian entrat com amichs y que no resselessin cap desllealtat per par d' ells. Llavors conexent Godoy las intencions de Napoleon ó be comprat per ell, aconsellá al rey anar á Sevilla per poderse trasladar á América facilment; pero 'l poble que sapigué 'ls preparatius d' aquet viatge s' rebelá la nit de 18 al 19 Mars de 1808 en Aranjuez ahont se trobava llavors la cort, entrá á casa d' en Godoy s' posá prés á son germá lo duch d' Almodovar y s' buscá per tot á Godoy qu' amagat darrera unas estoras estava escoltant las paraulas dels que 'l buscavan fins qu' á la matinada següent despues d' haber passat una terrible nit de fam y set s' presentá als guardas y al saberho 'l poble s' tirá sobre d' ell ab arrebat y hauria mort á sas mans si en Ferrant príncep d' Asturias no s' hagués presentat á las turbas dihentlos qu' ell s' encarregava de castigarlo com merexia. Lo poble qu' estimava molt al príncep s' retirá á sa veu y veyent Carlos IV lo passat ab Godoy y creyent que sa vida corria perill abdicá á favor de son fill la corona d' Espanya. Exa noticia correu ab la prestesa del llam y tota la nació celebra ab gran alegría la coronació del nou rey qu' entrá á Madrid lo 24 Mars en mitx de l' universal alegría de que tots los cors n' estavan possehits. Mes exa alegría durá poch porque Murat no volgué reconexer l' autoritat del nou rey, prestant de que l' abdicació havia sigat forsada. Murat feu correr la veu de que Napoleon venia á Espanya y digué al rey que convindria ans á rebre 'l; pro Ferrant, enviá á son germá Cárlos fins á Tudela, sens que sapigués cap nova de Napoleon. Cárlos se n' torná á Madrid y llavors arribá l' desleal Savary que digué al rey que Napoleone era ya á Burdeos y que seria molt del cas que Ferrant fos á rebre 'l fins á Segovia. Ferrant descreguent l' concell del ministre Ceballos que s' oposava á que Ferrant surtis de Madrid, seguí al de Savary, y dexant una junta de govern presidida per l' infant N Anton aná fins á San Sebastia sens trobar á Napoleone. Savary que portá fins al últim estrem sa desllealtat, l' hi feu passar lo Bidasoa per anar á Bayona ahont ell deya que s' trobava ya, Napoleon. Allí s' dirigí mes tart Cárlos VI ab sa familia y l' emperador tingué l' plaher de veurer casi tota la familia reyal espanyola presonera seva. Allí Napoleon despues d' haber reunit á Cárlos, sa familia y Godoy feu venir al rey á que forssaren á abdicar la corona á favor de son pare que la va trasmetre á Napoleon ab la condició de no-

partir la monarquia y de conservar l' unitat catòlica. Eixa escandalosa donació encengué l' ira en los cors espanyols que sols necessitaven un pretext per alsarse contra ls' francesos. Quedavan encara á Madrid ls' infants n' Anton y en Francesch als que s' volgué portar á Fransa lo des de Maitg del mateix any 1808. Lo poble madrileny al veurer que s' arrancava de sas mans als últims Borbons que 'ls quedavan allí s' aixecá mostrantse hostils als francesos y al correr la veu de qu' en Francesch, noy encar, ploraba per anarsen, lo poble embestí als francesos qu' hi havia á la guarda del palau, Mr. Lagrange fou voltat per tots cantons y l' artilleria francesa feu retirar lo poble amotinat. La tropa espanyola restátancada en los quartels per tenir ordres de no surtir; mes' al marxar 'l cotxe que se n' duya ls' infants, sortiren de 'l quartel, tragueren los canons, morint á son costat 'ls valents mártirs de l' independència, en Lluís Daoiz y en Pere Velarde; mes lo poble madrileny á pesar dels grans esforços de valor que feu, fou batut baix la tirania de la força y del nombre. L' alsament de Madrid del dos Maitg encengué l' foch mal apagat qu' hi havia en las provincias y totas á la una s' alsaren per desferse del jou que las oprimia.

Lo dia 6 de Juny del mateix any, caminant Schvart cap á Barcelona al passar per prop de Manresa, la campana de la catedral d' eixa ciutat tocá á somaten y acudiren los de Manresa, Igualada, Cardona, Surrá y tots los pobles dels contorns los que armats de garrots y quelcunas malas armas se reuniren y posaren baix las ordres d' un tal Francesch Riera fill d' un comerciant d' Esparraguera y s' emboscaren darrera las malesas del Bruch y mes tart reforzats per lo somaten de S. Pedor esperaren las tropas francesas y allí los somatents de la montanya catalana tingueren la gloria de derrotar als veterans, qu' havian sigut l' orgull de Napoleon y l' admiració de l' Enropa. Las tropas francesas s' retiraren cap á Barcelona desordenadas; pero al pasar per Esparraguera reunits los habitants d' eixa vila se posaren en los terrats y teuladas embrassaren lo carrer llarch y estret de tota clase de trastos, y al pasar los francesos comensaren á tirar sobre d' ells tota clase de trastos, rochs y ollas d' aigua bullenta, 'ls enviaren també quelcunas balasd' fusell de manera que veyent Schvart l' imposible qu' era passar per allí, feu dos columnas que caminaren per los dos costats del poble y no arribaren á Barcelona fins lo 9 de Juriol. Lo dia 19 d' aqueix mes, lo general Castanyos guanya la memorable jornada de Bailen al general francés Dupont.

B. R. y C.

¡DESENGANY!

A. X.

¡Tan solzament me resta
joyosa remembransa,
perduda la esperansa,
que 't fiu glatir ¡cor meu!,
d' ilusions fal-lagueras,
que sempre sou mentida,
que al cor donáreu vida
tan sols per un moment!

¡Qué s' han fet aquells dias
de dicha la mes pura,
en que, per ma ventura,
me davas ton amor;
y en que, plé de gaubansa,
tos jurament revia
al temps que 't deya: ¡aymia!
jo 't don' també mon cor?

Y aquellas parauletas,
que dolsas destilavan
amor, y m' encisavan,
cambiantne tot mon sér;
miradas tan parleras,
sonrisas amorosas,
promesas enganyosas,
dígame: ¡qué s' han fet?

Sospirs, que mon cor llansa,
folls, per l' espay, rodolan,
com ausellets que volan
buscant lloch per son niu.
Més ¡ay! pres l' ausell troba,
per son niu, bell ramatje,
l' arregla en son plumatje,
y ab sa nissaga hi viu.

Y 'ls meus sospirs segueixen
vagant lleugers per l' ayre,

esbargintse com flayre,
perdentse per l' espay;
buscant en vá 'n l' aymada,
per qui mon cor sospira,
d' amor una guspira....
¡sols trobo desenganys!

AGUSTÍ TRILLA.

QUADRO DE COSTUMS.

Som en lo dia del dijous sant.

Estém en una plassa petita, en un de quals costats hi ha una casa molt vella. En esta casa, y en una de sas botigas hi ha una botiga de fuster.

Al entorn, una colla de setanta ó vuytanta maynadas, movent un soroll de la reira de Deu, estant publicant á grans crits la mort del pobre fadri, que trevallant en la botiga per son amo, movent sens may parar lo ribot y la garlopa, ni sisquiera 's para ab lo que á son entorn passa.

Armats de masses, passan furiosos pe'ls carrers nous adalits d' aquella crehuada. Qualsevol al veurer tan aparato, haguera cregut que 's tractava al menys de la conquesta de Sebastopol, ó de la vila de Gracia, ja que per lo vist, lo apoderars d' aquesta no era cosa de pa y nogas, com deya un burgés, sino cosa séria y digna de las crónicas.

Com anavam dihent, acudian á la plassa de per tot arreu, guerrers disposats á tot, segons se desprenia de la clase d' armas que portavan. L' exercit compost de individuos de totas etats, sols tenia de comú l' arma; pues lo trajo y l' estatura eran diferents en cada un de sos individuos.

Sens cap jefe que 'ls dirigís, anavan avansant, avansant fins á tocar los llindars de la casa que asetjavan.

Contentos uns ab cridar y demanar sa victima, esperavan ab afany lo moment de trossejarla. Altres no contents ab aixó, amenassavan al pobre fuster, distret ja de sas feynas, ab la mort, sols perquè intentava salvá de la profanació un cos ja cadavre.

Reforsada la fortalesa ab un noy, que per lo vist devia ser lo aprenent de la casa, comensa lo fadri á pendrer la ofensiva cansat de sofrir tanta porroneria.

Animat de sos bons desitjs, empren ab un gros bastó l' atach contra l' improvisat exercit, que mancat de bons oficials que 'l dirigissin, emprengué tost la retirada; mes retirada tan desordenada que quiscun de sos soldats, lleugers que ni una dayna, fugí per un carrer diferent.

No havian passat cinq minuts de la general dispersió, quant reforsats de nou, tornavan á posar cerc á la botiga del malhaurat fuster. Mes ab tant gran nombre aquesta vegada li posaren, que aterrat l' home per la munió d' enemichs, capitula á poch; mes no sens que avans llensás una horrorosa maledicció capassa de esberlar la roca mes grossa y ben lligada, contra tota clase de gent armada, que ensoperbits de l' arma, ni tan sols saben apreciá las mes bonas accions. Malehí tambe fortament fins l' instant en que per son cap passá l' ideya de fer be; pues veyá los mals resultat que aixó li portava.

Doná pues, ab sa capitulació, la victima que demanavan.

Cayguda aquesta á mans de sos botxins fou abonyega y trossejada en menos temps del que ho conto; tal era 'l carnatge ab que s' hi llensaren á sobre.

Haurás lector prou be comprés la clase de soldats de que parlo. Criaturas eran com he dit avans; mes criaturas del tot inofensivas.

Quals eran las armas que portavan? Massas, no destinadas á destruir preciosas existencias; sino á fer soroll que tan alegre als infants que las manejan.

A que ve pues usar aquestas armas, en un dia tan senyalat com 'l que parlem per la quietut y repós, y no 's guarda per altres que son destinats al esbarjo? La explicació es pura y sensillament, que en aquest dia en que fou crucificat Jesús, los cristians volen mostrá son odi al poble que permeté tal passió, armant á sos

fillets de masses y dientlosi que las emplehin per aná á matar juheus en las esglesias.

Aquest es l' origen de aquesta costum, que inspira da en un sentiment per cert ben contrari als que predicava lo mestre dels mortals, ha vingut á degenerá en aquest divertiment ignocent que tan alegre 'l cor de las criaturas.

M. S. y Z.

A En Joan Flancas.

La host franca ans Perpinyá ja s' en juntava,
Esfondrar la ciutat, oh Joan volia,
Debades sent burlada ne rugia
Debades contra tú mort vomitava.

Per cada acert dels seus que s' hostatjava,
En lo pit d' un dels teus ¡ay! he 'n corria
De sang francesa que l' acert vertia
Que al crit de «A carn» lo catalá esgrimava.

Inútil son esforços veyent ab furia,
O 'm donas ta ciutat, un jorn diguera
O la sang de ton fill ne veurás corre.»

A ton cor catalá encengué la injuria
«La pátria, vas di altiu, es la primera
Que son amor lo amor de pare esborra.»

S. LL.

TEATRES.

En lo teatre del Tívoli s' ha estrenat la sarsuela en un acte d' En Pau Bunyegas, titulada: «Lo Pot de la Confitura.» Es una comedia en la que, si be s' hi veu l' agudesa d' ingeni que son autor mostra en totas sas obras, en cambi 's fa sumament pesada per la seva música. La serenata que 's canta al comensar la sarsuela, es molt llarga y cansa al públich de manera que 'l dexa molt poch disposat pera seguir vejent la comedia.

Los tipos están ben pintats per part del autor, y ben posats en escena per part dels actors, que s' esmeraren molt en lo desempeny de llurs papers. No obstant, desitjariam que 'l tenor posés un xich mes de cuidado al dir los versos, y 's mogué mes per la escena, puix de vegades se creuria qualsevol que es una veritable estátua.

Tornant á la obra, devem dir que hi abundan los acudits naturals, á pesar d' havernhi algun de mol rebuscat, y dos ó tres que lo públich ja 'ls havia sentit en altres pessas com «Las tres alegrías», etc. L' interés está sostingut, y sols hi trovem lo mal de que 's veia massa prompte 'l desenllás.

Hem sentit dir que la música d' esta sarsuela es presa d' altrás de castellanás. No sabem si será cert.

L' ERGULL.

Rondalla.

En ma terra hi ha dos rius,—d' aygua ben clara,
per un d' ells un mariner—hi navegava,
y en l' altra un príncep reyal—n' hi fiu s' estada.
Grans vestlits de seda y or—aqueix portava;
l' altre duya de coló—la vestuaria,
guardavan á l' un las flors,—patjes á l' altra.
L' un ne cantava cansons—cansons de patria;
las cantava 'l mariner—pera s' aymada,
esperantne sempre ensemps,—s' hermosa dama.
Encar sembla que la veig—engalanada,
saltantne sempre pels rochs,—de la montanya
y despreciantne las flors,—que al pas trobava.
Axó ne durá molt temps,—quant una tarde,
s' atansava en un dels rius,—l' hermosa dama:
l' hi fa senya un mariner—que hi navegava.
Quant la dama hi arriba,—d' eix modo 's parlan.
—Que Deu te guardi de mal—nina estimada.
—Y á vos també mariner—la Verge Sancta;
—Donzelleta vostre cor—lo meu demana,
—Lo meu cor no 'l puch donar,—que un altre 'l guarda.
—l' mariner no pot dir—ni una paraula,
—Si tinguesen mariner—las esmeragdas

que jodesiljo tenir.—m' enmaridava.—
—Si mon cor no n' es mes rich,—que l' esmeragda,
aneusen al altre riu—que hi ha una barca,
hont' dins d' ella hi trovaréu,—lo que us fa falta.—
Lo marineret bogant—ja no l' hi parla.

Lo marineret ja es lluny—ella es ab l' altre.
Lo príncep n' está atracant—la seua barca,
La donzelleta ja es dins,—lo príncep parla.
—Donzelleta de mon cor—pren l' esmeragda
la que á tú t' agradi mes,—la que á tú t' plásquia.
—Mireu la que jo hi triat—ne diu la dama.
—Molt bonica n' es á fé—la que heu triada.—
Y d' esta mena parlant—avall anavan.
Per devant del poble 'n son,—la barca s' para.
La nina l' esglesia veu,—d' horror sé 'n alsa.
—Vos príncep la causa 'n sou—d' aqueixa infamia.
—No só príncep, so un pastor—fill d' esta plana.—
La nina quant axó sent—cau esglayada.....
Quant retorna del esglay—axis ne parla.
—Malehit sia l' ergull—que 'n fou la causa;
lo volguer ser molt mes—que mas companyas.
Y après dit aixó ne cau—á dintre 'l aigua,
enduhentsela la corrent,—á la mar blava.

Jamay la nina imitem—d' esta rondalla,
que 'ns podria dur l' ergull,—á la desgracia.

JOSEPH TOMÁS.

LA CIENCIA AL ALCANS DEL POBLE.

Combustions espontáneas.—Son las produhidas per l' abús de begudas espirituosas com son l' ayguardent, lo rom etc.; begudas que per la gran quantitat d' esperit de vi, arriban per son llarch é inmoderat ús, á cremar l' infelis apassionat á ellas. Encare que negada exa estranyesa, diferents metjes han tingun lloch d' observarlas, entre ells Descaret, que la veje en una dona vella, que deya que feya molts anys que no havia begut aygua. Al entrar en la casa, trobaren sobre una taula un' ampolla ab ayguardent y gens ni mica de carbó, ni cap mena de combustible dintre la casa, trobantla á la infelis en lo llit tota carbonisada.

Conservació de plantas y fiores.—En una caxeta se posen las plantas, y 's cubreix tot' ella de sorra molt fina, s' feia dintre un forn y se li dona sempre una altura que sia d' uns 45 milímetros. Al cap de poca estona, 's treu la sorra y 's veu la planta ó flor ab la seua forma, olor y á voltas ab llurs brillants colors si exós no 's descomponen per lo calor. Axis secada la planta, 's posa en un pot de vidre, molt ben tapat; al fons d' aquest s' hi posa calcs qu' agafa la humitat del aire. Aqueix modo de conservació 's deu á Reveil y Barsot.

Perqué no plou en los deserts y grans planas?—Lo motiu de no plourer en aytals paratjes, es degut á lo sol, que escalfant molt la terra, exa reflecta gran par de calor que reb d' aquell astre á la atmósfera, formantse per aytal causa, grans capas d' ayre calent, que per efecte de llur lleugeresa pujan en l' ayre privant la formació de cap núvol; y en cas de formar-se eix es destrúit al moment per l' alta temperatura que regna en l' atmósfera. Axó es una prova de que per plourer se necessita vegetació.—Joseph Torres.

L' AYMANT Y 'L ROSSINYOL.

—De tos cants hermosos al trench de l' aubada
La veu yo sentia ab plaher del cor,
Y quant ne cantava ab tú ma estimada
Al pit meu sentia bategar mes fort.

Sempre jo del arbre en que tú cantavas
L' ubaga volia com un gran joyell,
Puix mentres al auba tú ne saludavas
M' aymia 'm jurava l' amor mes fidel.

¡Ay! que pressurosas passavan las horas
Dessota del arbre que hi ha prop del riu,

Mentres ta aymadeta jolua en sas voras
Cercava 'l brancatje per fer lo seu niu.

Ab quina armonia gayas aucelletas
Ta veu escoltavan bonich rossinyol!
Y com encisadas dalt de las branquetes
Per res ne volian renovar lo vol.

Mes, perqué tos cantichs abuy no ressonan,
Calmantne las penas de mon cor nafrat?
Perque las pardalas, que sos cant no entonan,
Vejent la tristesa sos cants han parat?

Mes, ay Deu! qué miro!... estesa en la terra
La teva aymadeta... ¡Oh Deu infinit!
May mes pel brancatje que ombreja la serra
Veura la pobreta son niuet textit.

Yo sent 'la tristesa; com á tú, á m' aymia
Ab má despiedada la Mort me robá;
Y ab ella la ditxa, l' amor, l' alegría,
Que en lo pit guardava ensemps van marxá.

Que 'm resta sens ella? Que 'n fem de la vida
Si sols desventura anihua en los cors?
¡Perqué ab ta dalla ¡oh Mort malehida!
Ma pobre existencia dexares llavors?

Ab tú, auzell, mos dias voldria passarne;
D' est arbre en la ubaga ab tú ne viuré.
Dels dos la desditxa podrás tú cantarne,
Que Deu per plorarne te doná lo sér.

Y 'ls dos sempre 's veyan, plorant la tristesa,
Dessota del arbre que hi ha prop del riu.
L' auzell ja no canta, tant sols la crudesa
Que llurs cors trosseja, en llurs pits hi viu.

Y 'l istiu ne passa, y las fredas brisas
que pe 'l riu ne baxan mustigan las fiores,
Y las aucelletas volantne sumisas
A sos nius ne torpan ab sos fills y amors.

Y l' arbre que un dia ab sas verdas fullas
De mantell servia als tristós aymants,
Tot sech y mort resta, del que fou despullas,
Sens la fresca ubaga pe 'ls cansats vianants.

Y 'l aymant que passa davant d' ell 's enclina
L' auzell al lluny mira, bebent amarch fel,
Y en mitx del fullatje que s' arremolina
Son ánima vola pujant cap al cel.

ROSSENDO MESSEGUER.

NOVAS.

Segons se 'ns ha manifestat, lo jurat per lo Certamen literari que celebrará la Joventut Católica lo dia 8 de Desembre pròxim, lo formarán los distingits literatos En Joaquim Rubió y Ors, En Marian Aguiló y En Joseph Coll y Vehí.

Sentim la mala acullida que ha tingut en la premsa diaria de Barcelona la memoria que dedicarem á En Pau Estorch y Siqués, en lo nombre 7 de nostre periódich. La «Crónica de Cataluña» al ferne menció; y sortint dels limits de la bona educació, dels que no volem sortir nosaltres, nos tractá de la pitjor manera que podria ferho la persona mes mal educada; y ho sentim, no per nosaltres, sino per ella que d' esta manera descendeix de periódich formal al mes baix grahó de la escala periodística. No obstant, no estranyem que la «Crónica», que 's diu de Cataluña, y sempre ha sigut contraria á tot lo catalá, comensant per los Jochs Florals, haja tingut est desfogament ab nosaltres; y li perdoném de bon grat, esperant qu' un altre dia que 'ns haja de criticar, en be ó en mal, ho

fará d' altre manera, donant rahons, y discutint, no ab frases tan apassionadas é inconvenients com ho ha fet ara, sino ab molta mesura, y com pertoca á un periódich decent y com cal, y redactat per personas de bona educació. Ab tot, recomanem á la «Crónica» la quintilla aquella que 'l célebre Moratin dedicá á un que li criticava sos versos.

Res tenim per dir als altres periódichs, que al fi no han fet mes que copiar l' article en questió.

Vejerem en lo nombre passat de «La Ilustracion» de Madrit una traducció en castellá de la preciosa elegia de nostre amich lo conegut poeta En Jaume Collell (de Vich) titulada: «A la gent de l' any vuyt», premiada ab la *Englantina d' or* en los Jochs Florals de l' any 1869. La traducció va precedida d' un petit article en elogi de nostra llengua. Li agramim al senyor Ros de Olano la justícia que fa á nostra parla; sols sentim que no deixia ben explicat si considera la llengua catalana com *idioma* ó be com *dialecte*, puix en un lloch diu lo primer y en altre lo segon. Devem advertir que l' autor se disculpa d' haverse vist precisat á emplear quatre esparsas per expressar una idea en la que En Collell sols n' hi gasta una. Aixó diu molt en favor de nostre *idioma*.

Está per estrenarse en lo teatre del Vendrell una comedia en dos actes de nostre company de redacció lo conegut poeta N' Angel Guimerá.

Lo nostre amich lo popular poeta dramátich En Friedrich Soler, está escribint á Vich un drama per estrenarse en la mateixa ciutat, titolat: «Lo consell de Vich.»

XARADA.

Ma primera es nutritiva
molt nutritiva, lector;
Segona anant tota sola
l' aprenguí quant era noy;
y tercera molts voltas
m' ha causat dolsa impresió.
Prima y tres en Catalunya
s' acostuma á trobar molt,
qu' es lloch tranquil hont s' hi passan
alegres y bonichs jorns.
Busca entre las fiores un rato
y prompte tindrás lo tot.

CASIMIRO SERRA.

Sol·lució á la Xarada del nombre passat.

Lo que me 'n dius d' aquell home
Es una pura vritat,
Puix tothom ja está enterat
Dels miracles de Mahoma.

Correspondencia de la «La Gramalla»

Joseph Martí, Barcelona: Contestaré á la pregunta; lo que m' envia no pot posarse en lo setmanari.—S. F., San Feliu: Lo que m' envie, fassiu posanthi lo nom, no obstant lo d' are no puch insertarli per fácil.—Joseph Ribbar, Barcelona: La solució massa tart.—P. García y Enrich, Barcelona: No existex tal periódich.—Ns varem equivocar com tothom. Lo seu l' hi publicaré.—Fernando Sagarra, Barcelona: Rebuda la seva carta. L' hi publicarém.—D. Bonich, Barcelona: Dispensim, pero no fa pel periódich.—Jaume Patoner, Barcelona: M' sab greu y no puch complaurel.—Un bisbalench, Barcelona: Massa tart.—F. de P., Barcelona: M' sap greu, y cregui que no l' hi puch publicar.—Enrich Francisco, Barcelona: Rebut tot lo seu. Dexis veurer á l' administració d' aquest setmanari de 12 á 2 per un asunto que li convé.—Miquel Agut, Barcelona: Fora 'l primer sonet lo demés li publicaré á son degut temps.—F. de S., Callera: Rebut tot lo seu.—Francisco de Febrer, Vich: Rebut la suscripció.—Joseph Casafont y Fornell, Barcelona: A son degut temps ho publicarem.—R. y C., Barcelona: Se l' hi publicarà. Esgrigui forsa.—E. Quebor, Barcelona: No puch publicar lo que veste m' envia.—Francisco Llenas, Gracia: Quand m' envihi la solució, l' hi publicaré la passada. Lo demés dispensi pero no ho puch insertar en lo setmanari.—M. F. R., Barcelona: No puch publicar lo que m' envia. Dispensim.—P. B. C.: Per lo que veste m' diu, ja hi ha personas que hi trevallen.—Joan Gendra y Fortuny, Barcelona: A son degut temps l' hi publicarem.

Director: En Francesch Matheu.

Estampa de Lluís Fiol.—Barcelona.